

Prof. dr. Admir MULAHUSIĆ

E-mail: admir.mulahusic@gf.unsa.ba

Prof. dr. Jusuf TOPOLJAK

E-mail: jusuf.topoljak@gf.unsa.ba

Prof. dr. Nedim TUNO

E-mail: nedim.tuno@gf.unsa.ba

Građevinski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Doc. dr. Nehrudin REBIHIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

E-mail: nehrudinrebihic@hotmail.com

Pregledni naučni rad/Review scientific article

UDK/UDC: 94:624(497.6)"1880/1884" (091)

624:718:908:528:528.9(497.6 Vitez)"1880/1884"

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2022.5.7.111>

ANALIZA PRIKAZA GROBALJA NASELJA LUPAC I PREOČICA U VITEZU NA KATASTARSkim PLANOVIMA STAROG I NOVOG PREMJERA

Apstrakt: Podaci o nekretninama imaju višestruku namjenu u društvu, a prikupljaju se tokom geodetskog premjera. Premjer podrazumijeva sveobuhvatni postupak prikupljanja grafičkih i opisnih podataka o nekretninama. Prvi premjer cijelokupne teritorije Bosne i Hercegovine je izvršen od strane Austro Ugarske Monarhije. Izvršen je nakon Berlinskog kongresa, koji je bio velika prekretnica u historiji Bosne i Hercegovine. Premjer je počeo 1880. godine, a završen 1884. godine. Ovim je geodezija dobila značajno mjesto u historiji Bosne i Hercegovine. Premjer je izvršen prema Instrukciji za katastarski premjer Bosne i Hercegovine koja je donesena 1880. godine od strane Vojno geografskog instituta u Beču (njem. Militärgeographischen Institut Wien, skraćeno MGI), a danas se naziva starim premjerom. Tokom premjera su prikupljeni mnogobrojni podaci o parcelama: prostorni položaj, naziv, način korištenja, posjednik odnosno vlasnik itd. Podaci su, shodno tadašnjim zakonskim i podzakonskim aktima, obrađeni i stavljeni u upotrebu kao zvanični rezultati premjera. Jedan od rezultata ovog premjera su katastarski planovi, potom katastarski operat kao i operat zemljišne knjige. Važno je istaći da su rezultati prvog sistematičnog premjera cijelokupne teritorije Bosne i Hercegovine u današnje vrijeme značajni historijski izvori. Kao historijski izvori mogu biti korišteni, ne samo za analiziranje historije geodetske struke nego kao izvori za detaljnju analizu mnogih dešavanja na tlu Bosne i Hercegovine. Nakon završetka Drugog svjetskog rata na teritoriji Bosne i Hercegovine se počinje provoditi novi

premjer. Tokom izvođenja ovog premjera nije premjerena kompletna teritorija Bosne i Hercegovine. Jedan od rezultata ovog premjera su katastarski planovi te katastarski operat katastra zemljišta i katastra nekretnina. U današnje vrijeme, podaci novog premjera postaju podaci operata zemljišne knjige. Sveobuhvatnost premjera se ogleda u prikupljanju geodetskih podataka podataka i o grobljima. Upravo zbog ovoga, podaci premjera imaju historijski karakter te historijska kartografija zauzima važno mjesto među historijskim izvorima. Tokom premjera područja Lupca i Preočice izvršeno je prikupljanje podataka o grobljima koja se nalaze u okviru ovih naselja. Prikupljeni podaci su obrađeni i uneseni u operate uspostavljene nakon završenog premjera. Prilikom izrade katastarskih planova i starog i novog premjera propisano je njihovo topografsisanje odnosno ucrtavanje predviđenih topografskih znakova. Planovi starog premjera su topografsani shodno Instrukciji za katastarski premjer Bosne i Hercegovine koja sadrži predlošku oznaka - katalog topografskih znakova. Planovi novog premjera su topografsani shodno topografskom ključu - zbirici topografskih znakova. Topografski znakovi na katastarskim planovima su korišteni za analizu prikaza groblja u radu. Katastarski planovi starog i novog premjera su korišteni za analizu prostornog položaja grobalja. Podaci iz katastarskog operata su iskorišteni za analizu stanja posjedništva analiziranih grobalja, a podaci zemljišnoknjižnog ureda su iskorišteni za analizu vlasništva nad istraživanim grobljima. Prethodno pomenuti podaci su obrađeni u radu kako bi bili analizirani položaji, topografsisanje kao i katastarski odnosno zemljišnoknjižni podaci grobalja Lupca i Preočice u općini Vitez. Postojanje groblja na terenu je u potpunosti definisano postojanjem nadgrobnih spomenika. Većina analiziranih grobalja su muslimanska na kojim su tokom terenskih istraživanja uočeni raznoliki muslimanski nadgrobni spomenici - nišani. Kako bi istraživanje bilo upotpunjeno analiziran je uzorak određenog broja nišana. Nišani su nastali u različitim vremenskim periodima tako da ih karakteriše više različitih osobina. Analiza nišana se prvenstveno ogledala u analizi epigrafike.

Ključne riječi: Katastarski planovi, Lupac, Preočica, Vitez, groblje, mezarje, nadgrobni spomenik, nišan.

ANALYSIS OF THE REPRESENTATION OF THE CEMETERY OF THE SETTLEMENT OF LUPAC AND PREOČICA IN VITEZ ON THE CADASTRAL PLANS OF THE OLD AND NEW SURVEYS

Abstract: Real estate data have various applications in society, and they are collected during the geodetic survey. The survey involves a comprehensive process of collecting graphical and descriptive data about real estate. The first survey of the entire territory of Bosnia and Herzegovina was carried out by the Austro-Hungarian Monarchy. It was made after the Berlin Congress, which was a big turning point in the history of Bosnia and

Herzegovina. The survey began in 1880 and ended in 1884. Thus, geodesy gained a significant place in the history of Bosnia and Herzegovina. The survey was carried out according to the Instruction for Cadastral Survey of Bosnia and Herzegovina issued in 1880 by the Military Geographical Institute in Vienna (German: Militärgeographischen Institut Wien - MGI), and today it is called the old survey. During the survey, numerous data on cadastral parcels were collected: their spatial position, name, land use, possessor or owner, etc. The data were, in accordance with the laws and bylaws in force during the Austro-Hungarian occupation, processed and put into use as the official results of the survey. The results of this survey are cadastral plans, cadastral register as well as land property register. It is important to emphasize that the results of the first systematic survey of the entire territory of Bosnia and Herzegovina are significant historical sources today. They can be used as historical sources, not only for analyzing the history of the geodetic profession, but also as sources for a detailed analysis of many events in Bosnia and Herzegovina. After the end of the Second World War, a new survey began on the territory of Bosnia and Herzegovina. During this survey, the entire territory of Bosnia and Herzegovina was not surveyed. The results of this survey are cadastral plans, cadastral register of the land cadaster and cadastral register of the cadaster of real estate. Nowadays, the data of the new survey are becoming the data of the land property register. The comprehensiveness of the surveys is reflected in the collection of geodetic data about cemeteries. Subsequently, the survey data have a historical character and historical cartography occupies an important place among historical sources. During the survey of the area of Lupac and Preočica, data were collected on the cemeteries located within these settlements. The collected data were processed and entered into registers established after the completion of the survey. During the preparation of cadastral plans of the old and new survey, their topography is prescribed, ie the planned topographic map symbols are drawn. The plans of the old survey were topographed in accordance with the Instruction for Cadastral Survey of Bosnia and Herzegovina, which contains a template - a catalog of topographic symbols. The plans of the new survey were topographed according to the topographic key - the collection of topographic symbols. Topographic symbols on cadastral plans were used to analyze the depiction of the cemetery in this paper. Cadastral plans of the old and new surveys were used to analyze the spatial position of the cemetery. Data from the cadastral record were used to analyze the state of possessory of the analyzed cemeteries, and data from the land property register were used to analyze the ownership of the surveyed cemeteries. The previously mentioned data were studied in the paper in order to analyze the positions, topography as well as cadastral and land registry data of the Lupac and Preočica cemeteries, located in the Vitez municipality. The existence of a cemetery on the ground is completely defined by the existence of gravestones. Most of the analyzed cemeteries are Muslim, and various Muslim tombstones - nišan - were observed during field research. In order to complete the research, a sample of a certain number of

muslim gravestones were analyzed. Muslim gravestones were created in different time periods, so they are characterized by several different features. The analysis of the muslim gravestones was primarily reflected in the analysis of epigraphy.

Key words: *Cadastral plans, Lupac, Preočica, Vitez, groblje, muslims cementary, gravestone, muslim gravestone.*

Uvod

Sva životna dešavanja u društvu se direktno ili indirektno odražavaju na podatke katastarskog operata i operata zemljišne knjige. Osnovna karakteristika katastarskog operata kao i operata zemljišne knjige je ta da stanje na terenu treba odgovarati stanju u operatu. Upravo zbog toga je prostor Bosne i Hercegovine dva puta premjeravan, a kontinuirano održavan. Tokom premjera – snimanja se vrši masovno prikupljanje podataka o nekretninama (grafičkih i opisnih). Tokom održavanja katastarskog operata i operata zemljišne knjige vrši se pojedinačno prikupljanje podataka tj. vrši se održavanje katastarskog operata kao i operata zemljišne knjige.

Premjer podrazumijeva i izradu katastarskih planova. Proces izrade katastarskih planova podrazumijeva postupak topografisanja istih čime planovi postaju historijski izvori za razna istraživanja. Planovi se neminovno koriste i pri arheološkim istraživanjima. Posebno je interesantno posmatrati načine kartografskog prikazivanja objekata bitnih u arheološkim istraživanjima¹. Katastarski planovi kao i katastarski operat zajedno sa operatom zemljišne knjige nude mnogo podataka. Katastarski planovi sadrže sve prostorne podatke o obliku i položaju nekretnina.² Na katastarskim planovima starog i novog premjera uočavaju se prikazi karakterističnih i nadasve važnih objekata³. Potpunost sadržaja katastarskih planova se ogleda i u pružanju podataka o grobljima/mezarjima kao parcelama na kojima se vrši pokopavanje umrlih. Katastarski plan je vjeran prikaz Zemljine površine⁴, a u Bosni i Hercegovini postoje planovi starog i planovi novog premjera. Planovi starog premjera su izrađeni u vrijeme vladavine Austro Ugarske Monarhije i danas se najčešće

¹ Jusuf Topoljak, Nedim Tuno, Admir Mulahusić, Aladin Husić, Lidija Fekeža-Martinović, Ostaci srednjevjekovne utvrde Kaštel (Fenarlik) u kartografskim izvorima XIX i XX vijeka, *Geodetski glasnik*, 46, Sarajevo 2015, 55.

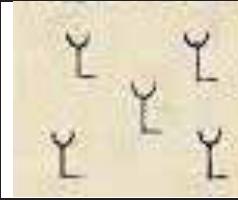
² Admir Mulahusić, Jusuf Topoljak, Nedim Tuno, *Geodezija za građevinske inžinjere*, Zenica 2017, 216.

³ Admir Mulahusić, Ivka Kljajić, Nedim Tuno, Jusuf Topoljak, Muamer Đidelija, Bosanskohercegovački samostani, medrese i manastiri na analognim katastarskim planovima stare i nove izmjere, *Geodetski list*, 98 (2), Zagreb 2021, 119.

⁴ Miodrag Roić, *Upravljanje zemljišnim informacijama – Katastar*, Zagreb 2012, 71.

nazivaju starim premjerom⁵. U periodu od 1884. do 1911. godine, na osnovu podataka ovog premjera, uspostavljena je zemljiska knjiga na cijelom području Bosne i Hercegovine koja se i danas većinom koristi⁶. Svako naselje ili više njih imaju jedno ili više grobalja čiji položaji su na katastarskim planovima identifikovani topografskim znakom. Topografski znakovi bosanskohercegovačkih planova starog premjera imaju vlastite karakteristike⁷.

Naselja Lupac i Preočica imaju nekoliko grobalja od kojih su većina muslimanska, ali postoje i groblja čije postojanje na terenu nije vidljivo. Mezarja i groblja Lupca i Preočice su identifikovana znakovima na planovima starog i novog premjera (*Prilog 1*), vidljivim ostacima na terenu kao i informacijama prikupljenim od mještana ovih naselja.

Topografski znakovi za muslimansko groblje - mezarje	
na planu starog premjera ⁸	na planu novog premjera ⁹
	

Prilog 1. *Topografski znakovi*.

Lupac i Preočica su dugo vremena imali zajedniču organizaciju islamskog vjerskog života sa sjedištem u džamiji u Lupcu. Pored džamije u Lupcu, organizacija vjerskih aktivnosti je bila i u mesdžidima u Preočici. U Preočici su bila dva mesdžida: mesdžid u zaseoku Gaj i mesdžid u zaseoku Lazine. Izgradnjom džamije u Preočici, organizacija vjerskog života se u potpunosti odvaja od Lupca i organizuje u džamiji. Ovim su mesdžidi u Preočici izgubili na značaju.

⁵ Jusuf Topoljak, Miljenko Lapaine, Nedim Tuno, Admir Mulahusić, Analiza vanjskih elemenata sadržaja katastarskih planova stare izmjere Bosne i Hercegovine, *Geodetski list*, God. 71(94), br. 1, Zagreb 2017, 56.

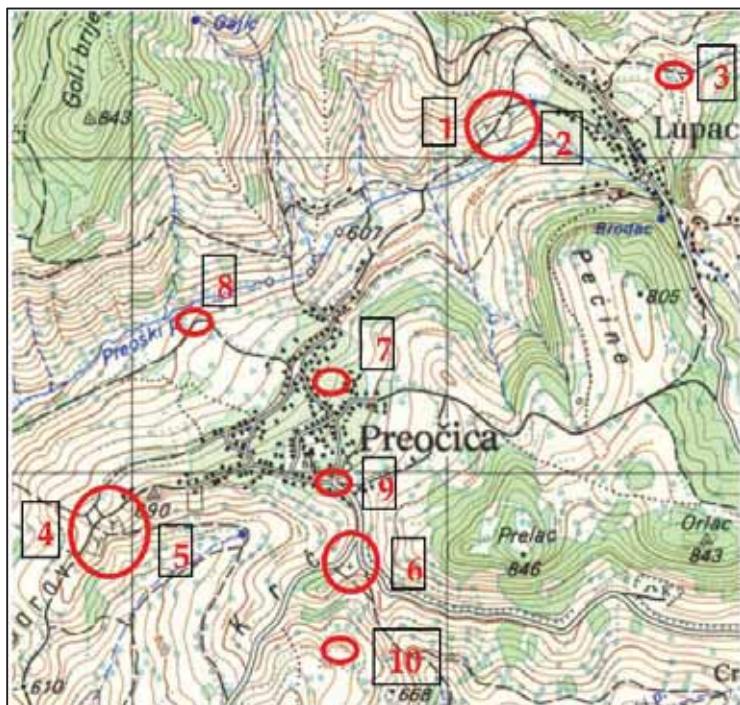
⁶ Kemal Arnautović, Topografski znaci na katastarskim planovima austro-ugarskog premjera Bosne i Hercegovine, *Geodetski glasnik*, 44, Sarajevo 2013, 73.

⁷ Nedim Tuno, Jusuf Topoljak, Admir Mulahusić, Mithad Kozličić, Kartografski prikazi sakralnih objekata i groblja na katastarskim planovima stare izmjere Bosne i Hercegovine, *Geoadria* 20 (2), Zadar 2015, 181.

⁸ Militärgeographischen Institut Österreichisch-ungarischen Monarchie, *Instruction für die Katastral – Vermessung Bosnien und Herzegovina in Bosnien und der Herzegovina*. Wien, 1880.

⁹ Savezna geodetska uprava, *Topografski ključ za planove u razmerama 1:500, 1:1000, 1:2000, i 1:2500*, Savezna geodetska uprava, Beograd 1955, 143.

Položaji grobalja su dani na dijelu topografske karte (*Prilog 2*).

Prilog 2. Položaji obrađenih grobalja.

Broj na karti	Naziv lokaliteta
1	Staro mezarje u Lupcu
2	Novo mezarje u Lupcu
3	Kaursko greblje u Lupcu
4	Mezarje Borovi u Preočici
5	Mezarje Grahovišće u Preočici
6	Mezarje Stinčica (gornje i donje) u Preočici
7	Mezarje Gaj u Preočici
8	Didića mezarje u Preočici
9	Greblje u Preočici
10	Groblje Jelovac u Preočici

Groblja u Lupcu

U Lupcu postoje tri groblja. Mještani Lupca ih nazivaju Staro mezarje potom Novo mezarje i Kaursko greblje.

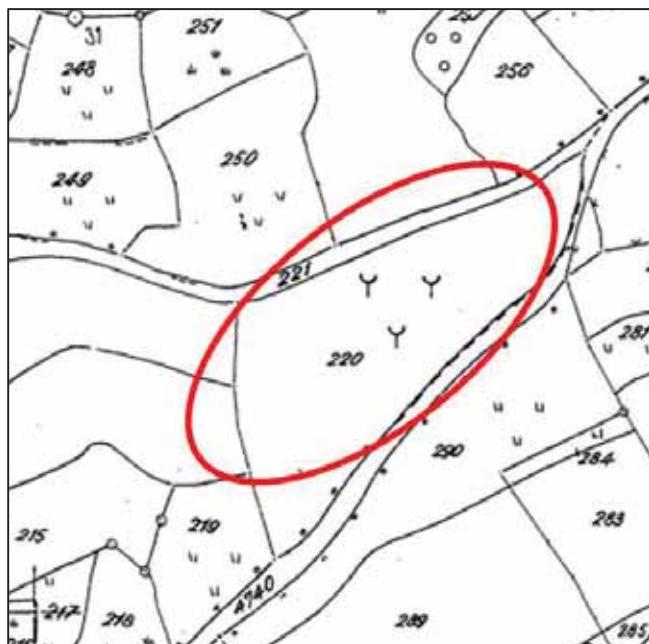
Staro mezarje

Staro mezarje u Lupcu je muslimansko groblje koje se nalazi pored lokalnog puta za Preočicu. Smješteno je jugozapadno od naselja Lupac. Nema podataka o njegovom uteviljenju. Prema dostupnim podacima, prvi put je premereno i evidentirano u katastarskom operatu i operatu zemljišne knjige od strane uprave Austro Ugarske Monarhije. Na planu starog premjera je jasno uočljiv topografski znak za muslimansko groblje – mezarje (*Prilog 3*).

Prilog 3. *Staro mezarje u Lupcu prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.*

Prema podacima starog premjera, mezarje je katastarska čestica broj 186 u K.o. Lupac. Naziv parcele je „Groblje na Jagodinama“ i ista je groblje. Površina parcele je 7.270 m², a kao vlasnik parcele je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, upisan Vakuf džamije u Lupcu sa 1/1¹⁰.

Prilog 4. Staro mezarje u Lupcu prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-64, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima novog premjera, mezarje je na katastarskoj parceli broj 220 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišće“. Parcija je groblje/mezarje površine 5130 m². Posjednik parcele je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Lupac-Džemal Lupac sa 1/1¹¹.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva. Na planu novog premjera je ucrtan topografski znak za muslimansko groblje – mezarje (*Prilog 4*). Međna linija na jugoistočnoj strani mezarja je topografisana iz dva dijela. Jedan dio predstavlja znak za živu ogradu, a drugi dio znak za podzidu.

¹⁰ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

¹¹ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

Prilog 5. Aktivni dio starog mezarja u Lupcu.

Prilog 6. Neaktivni dio starog mezarja u Lupcu.

Mezarje se sastoji iz dva fizički spojena dijela i to aktivni i neaktivni dio (Prilog 5 i 6). U neaktivnom dijelu ima vrlo malo nišana. Podzida koja je prikazana znakom na planu novog premjera je vidljiva na terenu.

Nišan je nizak i sa specifično ukrašenim turbanom (*Prilog 7*). Natpis na nišanu je napisan reljefnim postupkom u šest horizontalnih redova. Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1197. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 1782. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom).

Prilog 7. Uzglavni nišan sa turbanom u Lupcu.

Nišan na *prilogu 8* nema vidljivih ukrasa.

Prilog 8. Uzglavni nišan sa turbanom u starom mezarju u Lupcu.

Novo mezarje

Istočno od starog mezarja, smješteno je novo mezarje (*Prilog 9*). Iako se među mještanima Lupca naziva novo mezarje, nema podataka o njegovom utemeljenju. Obzirom da su u njemu samo muslimanski nadgrobni spomenici – nišani, pretpostavlja se da je nastalo u vrijeme vladavine Osmanskog Carstva.

Prema dostupnim podacima, prvi put je premjereno i evidentirano u katastarskom operatu i operatu zemljišne knjige od strane uprave Austro Ugarske Monarhije.

Prilog 9. Novo mezarje u Lupcu.

Analizirajući međne linije parcela mezarja, vidi se da je mezarje prošireno tako da na planovima novog premjera parcela mezarja ima drugačiji oblik u odnosu na oblik parcela na planu starog premjera (Prilog 10). Nadalje, u operatu starog premjera je evidentirana manja površina mezarja nego u operatu novog premjera.

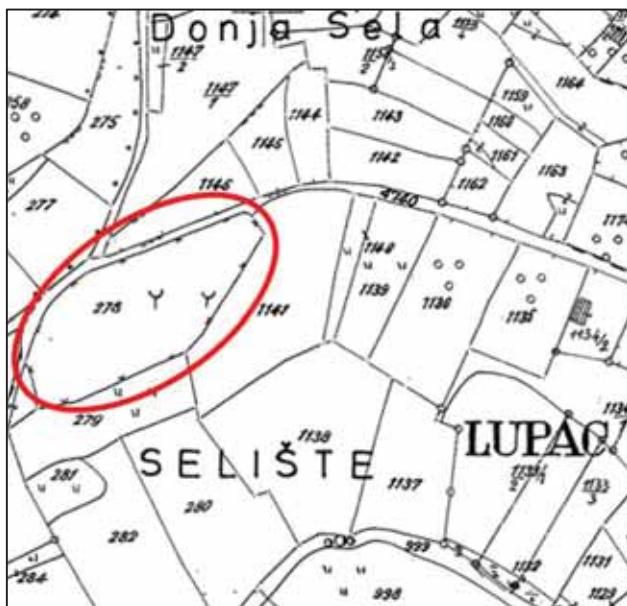
Prilog 10. Novo mezarje u Lupcu prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu
katastarskog plana starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio
Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883., Općina Vitez, Služba za
imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Na planu starog premjera je na parceli 180 jasno uočljiv topografski znak za muslimansko groblje – mezarje, dok parcela broj 180 ne sadrži predviđeni znak.

Prema podacima starog premjera, mezarje je na:

- katastarska čestica broj 180 u K.o. Lupac. Naziv parcele je „Groblje na Jagodinama“ i ista je groblje. Površina parcele je 1000 m² i
- katastarska čestica broj 131 u K.o. Lupac. Naziv parcele je „Groblje na Jagodinama“ i ista je groblje. Površina parcele je 280 m².

Kao vlasnik obje parcele je, prema podacima Zemljišn-oknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, upisan Vakuf džamije u Lupcu 1/1¹².

Prilog 11. Novo mezarje u Lupcu prikazano na reprodukovanim listu topografskog katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-64, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva (*Prilog 11*). Na planu novog premjera je tokom izrade plana na parceli 278 ucrtan znak za muslimansko groblje – mezarje.

¹² Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

Nadalje, na katastarskom planu je međna linija topografisana znakom za žičanu ogradi. Parcela broj 279 je tokom premjera bila poljoprivredno zemljište te je na takav način i topografisana. Bila je predmet uvakufljenja poslije izvršenog premjera od strane članova porodice Šehić. U katastarskom operatu nije izvršena promjena kulture tako da je i sada i u operatu i na katastarskom planu parcela evidentirana kao poljoprivredno zemljište.

Prema podacima novog premjera mezarje čine:

- katastarska parcela broj 278 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišće“. Parcelsa je groblje/mezarje površine 3060 m² i
- katastarska parcela broj 279 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Podgreblje“. Parcelsa je njiva pete klase površine 1.355 m².

Posjednik parcela je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Lupac-Džemal Lupac sa 1/1¹³.

Obzirom da je mezarje proširivano na završenog novog premjera, položaj međne linije na katastarskom planu ne odgovara položaju na terenu. Prema podacima novog premjera, mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 1.141 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišće“. Parcelsa je njiva četvrte klase površine 2.560 m². Posjednica parcele je Aganović Rasma¹⁴.

Nadalje, prema podacima novog premjera, mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 1.138 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišta“. Parcelsa je njiva četvrte klase površine 3.043 m². Posjednik parcele je Topoljak Kemal¹⁵.

Nadalje, prema podacima novog premjera, mezarje je inna dijelu katastarske parcele broj 280 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišće“. Parcelsa je njiva četvrte klase i njiva pete klase ukupne površine 2.405 m². Posjednik parcele je Topoljak Ibrahim¹⁶.

Nadalje, prema podacima novog premjera, mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 281 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Selišće“. Parcelsa je pašnjak treće klase površine 415 m². Posjednici parcele su: Topoljak Sulejman, Hazim, Himzo i Enes te Imamović Emina, Mujaković Hatidža i Ugljanin Fatima¹⁷.

Shodno prethodno navedenom, može se reći da je prema podacima starog premjera, mezarje i na dijelovima katastarskih čestica broj 179, 178/1,177/2,177/4 i 132/2 u K.o. Lupac.

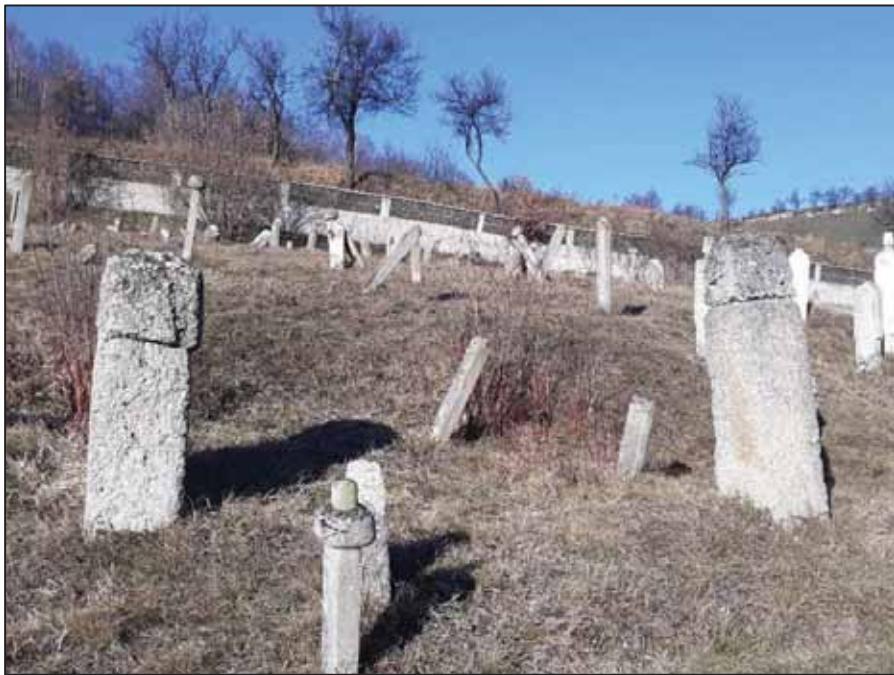
¹³ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

Prilog 12. Najveći par nišana u mezarju.

U sjeverozapadnom dijelu mezarja su mezarovi nekoliko mještana Lupca koji su stradali od kuge. Na nišanima nisu uočeni natpisi tako da je nepoznato vrijeme nastanka nišana odnosno vrijeme pojave kuge u Lupcu.

Prilog 13. *Uzglavni nišani sa različitim turbanima novog mezarja u Lupcu.*

Prikazani nišani na prilogu 13 na sebi nemaju vidljiv nikakav natpis niti ukras.

Kaursko greblje

Kaursko greblje u Lupcu se nalazi sjeveroistočno od naselja. Premjereno je od strane geodeta Austro Ugarske Monarhije. Groblje je na planu starog premjera prikazano kao zasebna parcela (*Prilog 14*). Na katastarskom planu ne postoji nikakav topografski znak koji bi ukazivao na postojanje bilo kakvog groblja. Na postojanje groblja na ovoj parceli upućuje jedino naziv parcele koji je evidentiran u operatu zemljišne knjige. Mještani Lupca generacijski prenose podatak da je na ovoj parceli bilo groblje.

Prilog 14. *Kaursko greblje* mezarje u Lupcu prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883., Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima starog premjera, mezarje je na katastarskoj čestici broj 694 u K.o. Lupac. Naziv parcele je „Kaursko greblje“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 1.750 m^2 , a kao vlasnik parcele je, prema podacima Zemljišno-knjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezu¹⁸.

Na terenu nije vidljiv nikakav znak koji bi upućivao na postojanje groblja. Postojanju groblja svjedoče ostaci groblja pronađeni 1994. godine tokom izgradnje lokalnog puta. Pretpostavlja se da je groblje bilo iz vremena Srednjevjekovne bosanske države.

¹⁸ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

Groblja u Preočici

U Preočici postoji nekoliko grobalja, kao i lokaliteta na kojima su bila groblja. U Preočici postoje mezarja: Grahovišće, Borovi, Stinčica (gornja i donja) i Gaj. Đidića mezarje i Greblje nemaju vidljivih nadgrobnih obilježja.

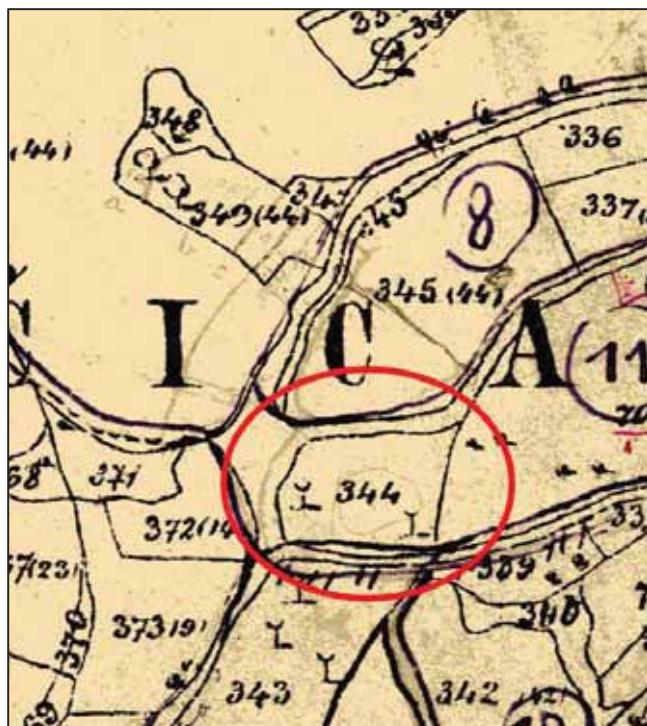
Mezarje Grahovišće

Mezarje Grahovišće je muslimansko groblje, a nalazi se jugozapadno od naselja Preočica (*Prilog 15*). Prema obliku nadgrobnih spomenika – nišana, pretpostavlja se da je utemljen u vrijeme vladavine Osmanskog carstva. Premjeren je od strane geodeta Austro Ugarske Monarhije. Mezarje je na planu starog premjera prikazano kao zasebna parcela (*Prilog 16*).

Prilog 15. Mezarje Grahovišće u Preočici.

Premjero je od strane geodeta Austro Ugarske Monarhije. Mezarje je na planu starog premjera prikazano kao zasebna parcela (*Prilog 16*).

Prilog 16. Mezarje Grahovišće u Preočici prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana popisnog katastra starog premjera 29 XVII 4 d3, razmjeru 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

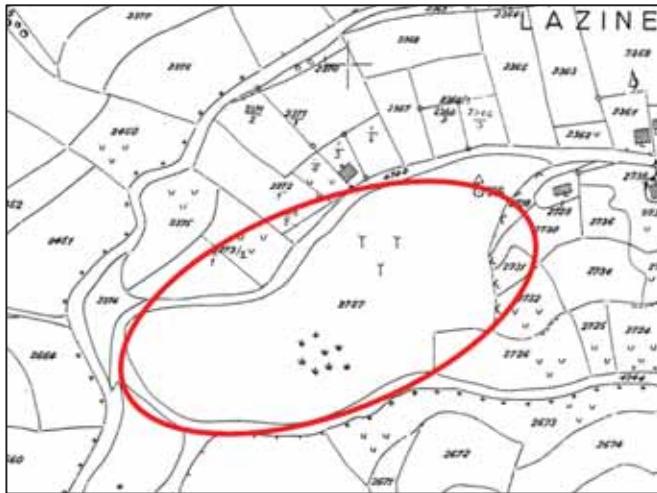
Na planu starog premjera je ucrtan znak za muslimansko groblje - mezarje. Prema podacima starog premjera, mezarje je na katastarskoj čestici broj 344 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Brdo“ i ista je groblje. Površina parcele je 4.550 m^2 , a kao vlasnik parcele je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezu¹⁹.

¹⁹ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

Prilog 17. Mezar u mezarju Grahovišće u Preočici.

Nišan je izrazito visok i sa ukrašenim turbanom (*Prilog 17*). Natpis na nišanu je napisan reljefnim postupkom u četiri horizontalna reda. Na nišanu стоји да је нишан постављен 1175. године према lunarnom kalendaru (hidžretskom) што одговара 1761. години по solarnom kalendaru (gregorijanskom).

Prilog 18. Mezarje Grahovišće u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva. Na planu novog premjera je ucrtan znak za muslimansko groblje - mezarje, ali se uočava i znak za pašnjak (*Prilog 18*). Oblik parcela mezarja na katastarskom planu novog premjera se razlikuje od oblika parcele na planu starog premjera.

Prema podacima novog premjera mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 2727 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Grahovište“. Parcbla je groblje/mezarje površine 17.115 m². Posjednik parcele je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Preočica-Džemal Preočica sa 1/1²⁰.

Mezarje Borovi

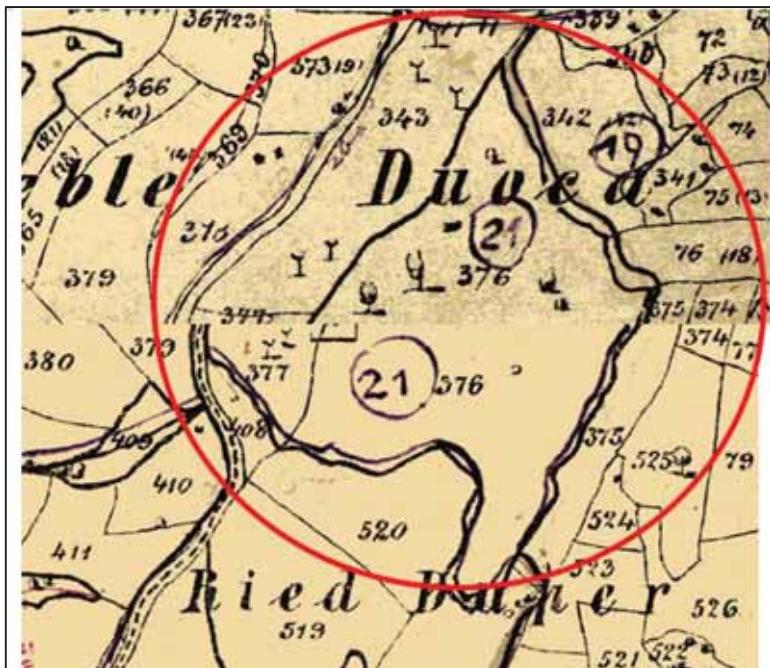
Mezarje Borovi je muslimansko mezarje, a smješteno je jugozapadno od naselja Preočica (*Prilog 19*). Prema obliku nadgrobnih spomenika – nišana, pretpostavlja se da je utemljenio i prije vrijeme vladavine Osmanskog carstva. Prema dostupnim podacima, prvi put je premjereno i evidentirano u katastarskom operatu i operatu zemljišne knjige od strane uprave Austro Ugarske Monarhije.

Prilog 19. Mezarje Borovi u Preočici.

²⁰ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

Mezarje je na planu starog premjera prikazano kao četiri sastavljene parcele (*Prilog 20*).

Prilog 20. Mezarje Borovi u Preočici prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana popisnog katastra starog premjera 29 XVII 4 d3, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

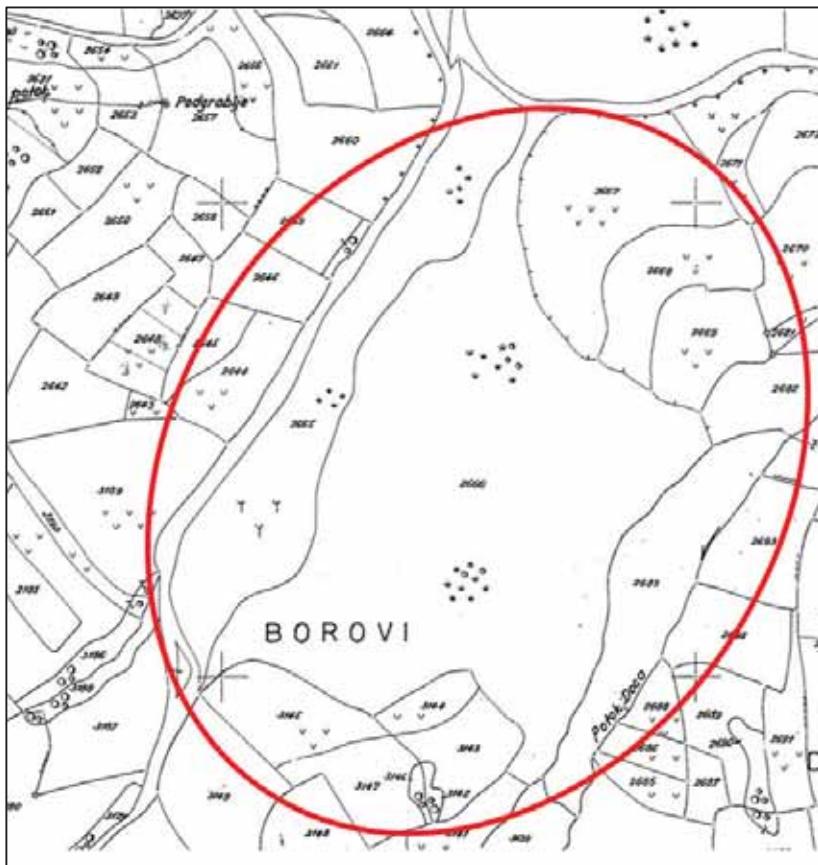
Na planu starog premjera su na katastarskim česticama broj 343 i 377 ucrtani topografski znakovi za muslimansko groblje – mezarje. Na katastarskoj čestici broj 375 je ucrtan znak za bjelogoričnu šumu. Na katastarskoj čestici broj 408 nije ucrtan predviđeni znak za mezarje iako je u operatu parcela evidentirana kao mezarje (*Prilog 20*).

Prema podacima starog premjera, mezarje čine:

- katastarska čestica broj 343 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Više Dolca“ i ista je groblje. Površina parcele je 15.500 m²,
- katastarska čestica broj 376/1 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Borovo groblje“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 33.300 m²,
- katastarska čestica broj 377 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Borovo groblje“ i ista je groblje. Površina parcele je 4.830m² i

- katastarska čestica broj 408 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Borovo groblje“ i ista je groblje. Površina parcele je 1.800 m².

Kao vlasnik svih parcele je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezu²¹.

Prilog 21. Mezarje Borovi u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, kastatar i urbanizam.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva. Na planu novog premjera, mezarje čine dvije katastarske parcele (Prilog 21).

²¹ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

Prema podacima novog premjera mezarje čine:

- katastarska parcela broj 2665 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Borovi“. Parcelska površina je 12391 m²
- katastarska parcela broj 2667 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Borovi“.

Parcelska površina je 38.693 m².

Posjednik parcelske površine je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Preočica-Džemalat Preočica sa 1/1²².

Znak za muslimansko groblje – mezarje, na planu novog premjera, je ucertan na katastarskoj parceli broj 2665. Na katastarskoj parceli broj 2667 odnosno katastarskoj čestici broj 376/1, mezarje je identifikovano postojanjem muslimanskih nadgrobnih obilježja – nišana na terenu.

Nišani u mezarju Borovi su raznoliki i po obliku i po veličini.

Prilog 22. Uzglavni nišani sa različitim vrstama turbana mezarja Borovi u Preočici.

²² Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

Prilog 23. Mezar u mezarju Borovi u Preočici.

Prilog 24. Uzglavni nišan sa turbanom mezarja Borovi u Preočici.

Nišan je sa ukrašenim turbanom (*Prilog 24*). Natpis na nišanu je izrađen reljefnim postupkom u pet redova. Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1195. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 1781. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom).

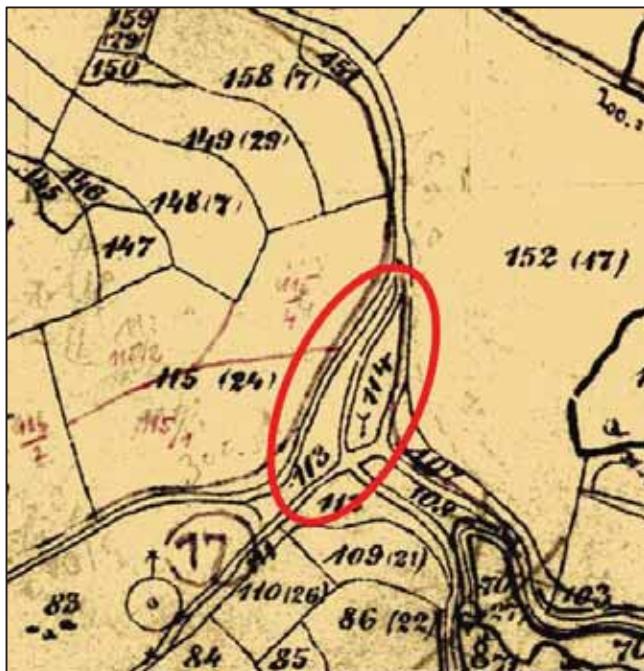
Mezarje Stinčica – gornje

I mezarje Stinčica je muslimansko groblje koje se nalazi pored lokalnog puta koji povezuje Preočicu i Vjetrenice (*Prilog 25*). Prema obliku muslimanskih nadgrobnih spomenika – nišana, prepostavlja se da je utemeljeno u vrijeme vladavine Osmanskog carstva.

Prilog 25. Mezarje Stinčica – gornje u Preočici.

Premjereno je od strane geodeta Austro Ugarske Monarhije i prikazano na planu starog premjera (*Prilog 26*).

Prilog 26. Mezarje Stinčica (gornje i donje) u Preočici prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana popisnog katastra starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima starog premjera, mezarje čine:

- katastarska čestica broj 113 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Stinčica“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 1.250 m² i
- katastarska čestica broj 114 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Stinčica“ i ista je groblje. Površina parcele je 1.000 m².

Kao vlasnik parcela je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezuu²³.

Prema podacima starog premjera, mezarje je i na katastarskoj čestici broj 58/1 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Put“ i ista je put. Površina parcele je 70.133 m². Parcbla je javno dobro - putevi.²⁴

Mezarje Stinčica su činile katastarske čestice broj 113 i 114 između kojih je bio lokalni put. Na katastarskoj čestici broj 114 je, na planu starog premjera, ucrtan znak za muslimansko groblje - mezarje, a na katastarskoj čestici broj 113

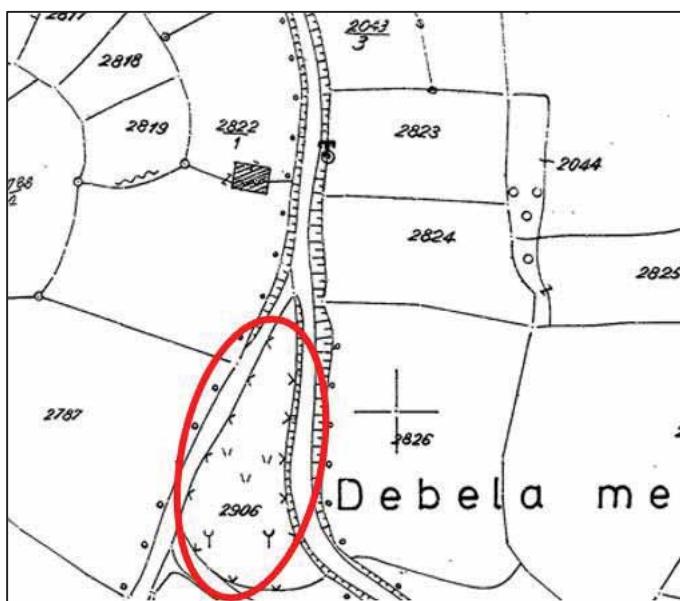
²³ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

²⁴ Isto.

nije (*Prilog 26*). Postojanje mezarja je utvrđeno obilaskom terena na kome se jasno vidi veći broj starih i novih nišana. Put između katastarskih čestica broj 113 i 114 je ukinut i pretvoren u mezarje tako da je mezarje i dijelom na dijelu ukinutog puta tj. na dijelu katastarske čestice broj 58/1.

Kroz katastarsku česticu broj 113 je izgrađen novi put tako da je ona podijeljena na tri dijela, a mezarje je ovim postupkom podijeljeno na dva odvojena dijela – gornje i donje mezarje.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva. Na planu novog premjera, mezarje čine dvije fizički razdvojene katastarske parcele jer su prethodno pomenute promjene evidentirane na planovima novog premjera.

Prilog 27. Mezarje Stinčica - gornje u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima novog premjera mezarje je na katastarskoj parceli broj 2906 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Stinčica“. Parcija je groblje/mezarje površine 2.059 m². Posjednik parcele je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Preočica-Džemal Preočica sa 1/1²⁵.

²⁵ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

U mezarju je vidljiv veliki broj različitih nišana.

Prilog 28. Mezar u mezarju Stinčica – gornje u Preočici.

Mezarje Stinčica – donje

I mezarje Stinčica – donje je muslimansko. Prema obliku nadgrobnih spomenika – nišana, pretpostavlja se da je utemeljeno u vrijeme vladavine Osmanskog carstva. Prema dostupnim podacima, prvi put je premjereno i evidentirano u katastarskom operatu i operatu zemljišne knjige od strane uprave Austro Ugarske Monarhije. Već je rečeno da je pravljenjem puta kroz postojeću parcelu mezarja (katastarsku česticu broj 113) formirano donje mezarje Stinčica (Prilog 29).

Prilog 29. Mezarje Stinčica – donje u Preočici.

Prilog 30. Mezarje Stinčica - donje u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima novog premjera mezarje je na katastarskoj parceli broj 2907 u K.o. Preočica (*Prilog 30*). Naziv parcele je „Stinčica“. Parcela je groblje/mezarje površine 419 m². Posjednik parcele je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Medžlis Islamske zajednice Vitez, Vakuf Preočica-Džemat Preočica sa 1/1²⁶.

Nadalje, upoređivanjem položaja međne linije katastarske parcele broj 2907 sa stanjem na katastarskim planovima novog premjera, evidentno je proširenje mezarja. Prema podacima novog premjera, mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 2911 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Grablje“. Parcela je njiva osme klase površine 752 m². Posjednici parcele su Imamović Amela i Đevad te Patković Hamdo, Medina i Hamid²⁷.

Prema podacima novog premjera, mezarje je i na dijelu katastarske parcele broj 2899 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Za hrastovace“. Parcela je prilazni put površine 1.935 m². Kao posjednik parcele su evidentirani Javni i nekategorisani putevi sa 1/1²⁸.

Prilog 31. Mezar mezarja Stinčica – donje.

Shodno prethodno navedenom, može se reći da je prema podacima starog premjera, mezarje i na dijelu katastarske čestice broj 83/2 u K.o. Preočica.

²⁶ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

²⁷ Isto.

²⁸ Isto.

Mezarje Gaj

Mezarje Gaj se nalazi u istoimenom dijelu naselja Preočica (*Prilog 32*). Mezarje nije evidentirano na dostupnim katastarskim planovima starog premjera.

Prilog 32. Mezarje Gaj u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Tokom aerofotogrametrijskog snimanja teritorije općine Vitez, mezarje je snimljeno od strane geodeta Geodetskog zavoda iz Sarajeva. Na planu novog premjera, parcela na kojoj je mezarje je topografisana sa dva topografska znaka. Jedan topografski znak je znak za voćnjak, a drugi znak je topografski znak za muslimansko groblje – mezarje. Nadalje, na planu novog premjera su međne linije parcele topografisane znakom za žičanu ogradu.

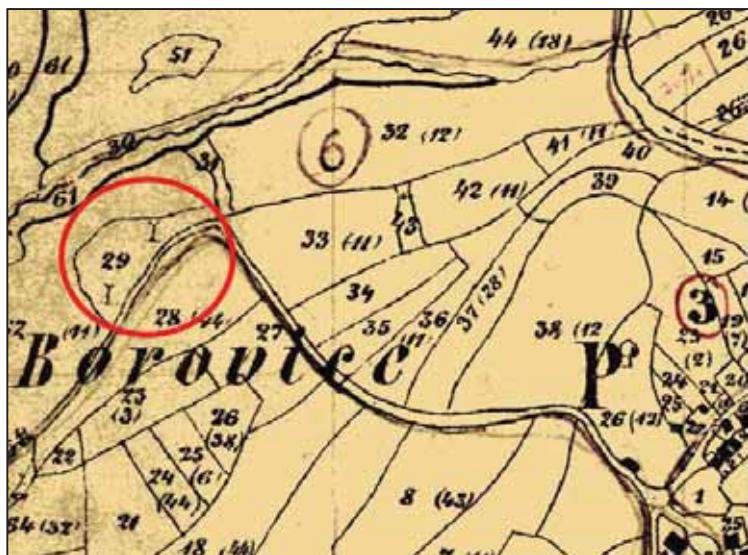
Prema podacima novog premjera mezarje je na dijelu katastarske parcele broj 597 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Dolac greblje“. Parcbla je voćnjak četvrte klase površine 410 m^2 . Posjednica parcele je Đulić Nura²⁹.

Didića mezarje

Mezarje se nalazilo istočno od naselja. Evidentirano je na planovima starog premjera (*Prilog 33*). Područje mezarja je na planu starog premjera

²⁹ Katastarski podaci o parceli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 12.1.2022).

izdvojeno kao samostalna parcela. Na planu je ucrtan topografski znak za muslimansko groblje – mezarje.

Prilog 33. Džidića mezarje u Preočici prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana popisnog katastra starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima starog premjera, mezarje je na katastarskoj čestici broj 29 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Džidića groblje“ i ista je groblje. Površina parcele je 2.280 m^2 , a kao vlasnik parcele je, prema podacima Zemljišnoknjničnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnoslobodilački odbor u Vitezu³⁰. Upoređivanjem planova starog i novog premjera je utvrđeno da je mezarje evidentirano na planovima novog premjera. Na planu je na parceli ucrtan znak za muslimansko mezarje. Međutim, na terenu ne postoji nikakvo obilježje koje bi ukazivalo na postojanje mezarja (Prilog 34).

³⁰ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

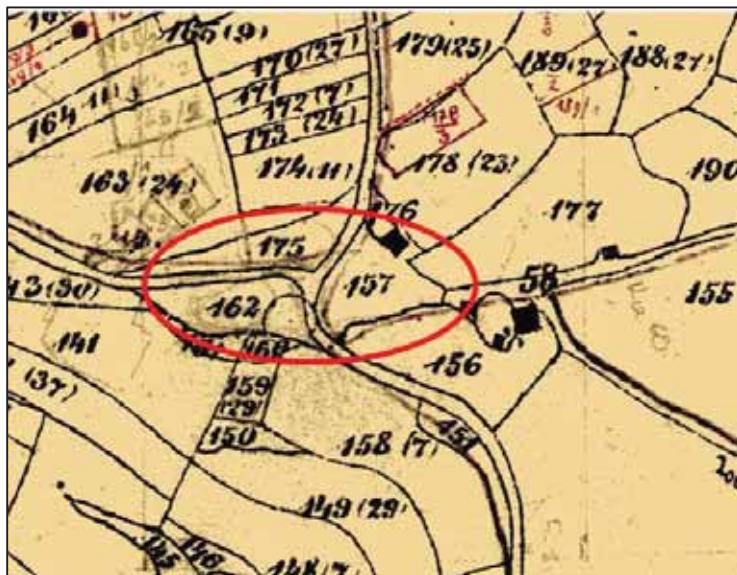
Prilog 34. Didića mezarje u Preočici prikazano na reprodukovanim listu topografsko-katastarskog plana bez visinske predstave, 6F18-74, razmjera 1:2500, izdala Republička geodetska uprava Bosne i Hercegovine (skraćeno RGU BiH), Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima novog premjera mezarje je na katastarskoj parcelei broj 493 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Potok“. Parcija je groblje/mezarje površine 776 m². Posjednici parcele su Didić Nusret i Jahija³¹.

Greblje

Ovo groblje je bilo dijelom na mjestu današnje autobuske stanice u Preočici. Na dostupnim katastarskim planovima starog premjera (litografskim kopijama arhivskih planova) nije ucrtan topografski znak koji bi ukazivao na postojanje groblja (*Prilog 35*). Naravno, treba imati u vidu da područje naselja Preočica po starom premjeru pripada katastarskoj općini Preočica u kojoj je do stupanja na snagu novog premjera bio na snazi popisni katastar zemljišta. Kao grafička podloga za uspostavljanje katastarskog operata su iskorištene litografske kopije arhivskih katastarskih planova starog premjera. Na postojanje groblja na ovom lokalitetu upućuju nazivi parcella koji su evidentirani u operatu zemljišne knjige. Mještani Preočice generacijski prenose podatak da je na ovoj parcelli bilo groblje i sav lokalitet zovu Greblje.

³¹ Katastarski podaci o parcelli, <https://www.katastar.ba/pregled> (Pristup: 16.1.2022).

Prilog 35. Greblje u Preočici prikazano na litografskoj kopiji - radnom originalu katastarskog plana popisnog katastra starog premjera 29 XVII 4 d4, razmjera 1:6250, izradio Militärgeographischen Institut (skraćeno MGI) Wien 1883, Općina Vitez, Služba za imovinsko-pravne poslove, katastar i urbanizam.

Prema podacima starog premjera, groblje su činile:

- katastarska čestica broj 157 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Kaursko greblje“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 1.650 m²,
- katastarska čestica broj 162/1 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Kaursko greblje“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 1.263 m² i
- katastarska čestica broj 175/6 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Kaursko greblje“ i ista je pašnjak. Površina parcele je 676 m².

Kao vlasnik parcela je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezu³².

Posljednji ostaci groblja su uklonjeni između dva svjetska rata. Pretpostavlja se da je groblje nastalo u vrijeme Srednjevjekovne bosanske države, a bilo aktivno i nakon pada Bosne i Hercegovine pod vlast Osmanskog carstva.

Na terenu ne postoji nikakav znak koji bi ukazivao na postojanje groblja, a izvršena je i prenamjena zemljišta.

³² Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba> (Pristup: 10.1.2022).

Groblje Jelovac

Groblje se nalazilo južno od naselja Preočica na lokalitetu zvanom Jelovac. Premjereno je od strane geodeta Austro Ugarske Monarhije. Zbog nepostojanja radnih originala katastarskih planova starog premjera, nije moguće tačno locirati njegov položaj. Tokom premjera od strane geodeta Austro Ugarske monarhije, mezarje je izdvojeno kao samostalna parcela koja je unesena u operat zemljišne knjige. U operatu zemljišne knjige je kao način korištenja parcele evidentirano groblje.

Prema podacima starog premjera, groblje je bilo na katastarskoj čestici broj 578 u K.o. Preočica. Naziv parcele je „Jelovac“ i ista je groblje. Površina parcele je 760 m². Kao vlasnik parcele je, prema podacima Zemljišnoknjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, evidentirana Općenarodna imovina sa 1/1 – organ upravljanja Narodnooslobodilački odbor u Vitezu³³.

Na potezu na kome bi trebao biti lokalitet groblja ne postoji nikakav znak koji bi ukazivao na postojanje groblja.

Vrste nišana u mezarjima Lupca i Preočice

Obilazeći mezarja Lupca i Preočice, uočava se velika raznolikost u nadgrobnim spomenicima - nišanima. Nišan je uspravno stojeći kameni spomenik iznad grobova (mezarova) muslimana³⁴. Nišane je moguće podijeliti u veći broj skupina prema različitim kriterijima.

Prema vremenu nastanka razlikuju se:

- nišani iz vremena Osmanskog Carstva,
- nišani iz vremena Austro Ugarske Monarhije,
- nišani iz vremena Kraljevine SHS (Jugoslavije),
- nišani iz vremena NDH,
- nišani iz vremena Narodne Republike Bosne i Hercegovine,
- nišani iz vremena Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i
- nišani iz vremena samostalne Bosne i Hercegovine.

Prema materijalu od kojeg su izrađeni razlikuju se:

- nišani od neobrađenog kamena,
- nišani od obrađenog orlačkog konglomerata,
- nišani od kamena iz Mošćanice pored Zenice,
- nišani od armiranog betona i
- nišani od mermara.

³³ Zemljišno knjižni podaci o parceli, <http://www.e-grunt.ba>. (Pristup: 10.1.2022).

³⁴ Šefik Bešlagić, *Nišani XV i XVI vijeka u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1978, 11.

Prema korištenom pismu razlikuju se:

- nišani sa natpisom pisanim arapskim pismom,
- nišani sa natpisom pisanim arebicom i
- nišani sa natpisom pisanim latinicom.

Prema korištenom jeziku razlikuju se:

- nišani sa natpisom pisanim osmansko-turskim jezikom i
- nišani sa natpisom pisanim bosanskim jezikom (latinicom i arebicom).

Prema ukrašavanju se razlikuju:

- nišani sa ukrasom i
- nišani bez ukrasa.

Prema obliku se razlikuju:

- nišani sa turbanom i
- nišani bez turbana.

Prema vrsti upotrijebljenog kalendara se razlikuju:

- nišani na kojima je korišten lunarni kalendar (hidžretska) i
- nišani na kojima je korišten solarni kalendar (gregorijanski).

Prema načinu pisanja natpisa:

- nišani sa reljefnim slovima i
- nišani sa ugraviranim slovima.

Prema obliku osnove:

- nišani sa geometrijski nepravilnom osnovom,
- nišani sa kvadratnom osnovom,
- nišani sa pravouglom osnovom,
- nišani sa okruglom osnovom i
- nišani sa osmougaonom osnovom.

Prema položaju natpisa:

- nišani sa natpisom na jugozapadnoj strani i
- nišani sa natpisom na sjeveroistočnoj strani.

Analizom nišana može se reći da se pojedini nišani mogu svrstati u više kategorija. U nastavku su dati prikazi nekoliko nišana sa natpisima.

Prilog 36. Nišan sa turbanom mezarja Borovi u Preočici.

Nišan je sa turbanom i sa ukrasom na tijelu nišana (*Prilog 36*). Turban ima po sebi ukrase. Na tijelu nišana je sa jugoistočne strane uklesan mač sa zakriviljenom oštricom.

Prilog 37. Nišan bez turbana mezarja Borovi u Preočici.

Nišan je obilježje mezara umrle ženske osobe (Slika 37). Izrađen je od kamena iz Mošćanice pored Zenice. Natpis je isписан kombinacijom arapskog pisma i arebice sa godinom postavljanja napisanom prema lunarnom kalendaru (hidžretskom).

Natpis na nišanu sadrži ugravirana slova u pet horizontalnih redova. Iznad natpisa vidljivi ugravirani ukrasi kružnog i trokutastog oblika.

Na nišanu je natpis koji transkripcijom glasi:

*merhum
Rabihić Habiba
bint Agan,
ruhuna el fatiha,
1374.*

Analizom natpisa može se reći da na nišanu piše: Umrla Rabihić Habiba kći Agana, El fatiha njenoj duši, 1374.

Na nišanu je napisana godina shodno lunarnom kalendaru (hidžretskom). Nakon preračunavanja godine u solarni gregorijanski kalendar, dobije se 1955. godina te se shodno tome može reći da je nišan nastao u vrijeme Narodne Republike Bosne i Hercegovine

Prilog 38. *Uzglavni nišan novog mezarja u Lupcu.*

Nišan je bez turbana i obilježje je mezara umrle ženske osobe (Slika 38). Na sebi ima ugravirane ukrase. Ispod petougaonika sa kružnim i polukružnim ukrasima se uočava lanac trouglova. Tekst je isписан blago reljefno. Na nišanu je

napisan tekst arapskim pismom u pet kosih redova, sa godinom postavljanja napisanom prema lunarnom kalendaru (hidžretscom).

Transkripcijom tekst glasi:

*merhum
Hajra bint
Mahmud Trako,
ruhićun el fatiha,
1347 sene.*

Značenje natpisa je: umrla Hajra kći Mahmuda Trake, El fatiha njenoj duši, 1347 godine.

Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1347. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretscom) što odgovara 1929. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Prilog 39. Nišan bez turbana novog mezarja u Lupcu.

Nišan je bez turbana i obilježje je mezara umrle ženske osobe. Na sebi ima ugravirane ukrase. *Nišan je pravougaone osnove, a dvovodnog vrha* (Prilog 39). Ispod vrha je ugraviran petougaonik. U središtu petougaonika je nekoliko koncentričnih krugova. Sa unutrašnje strane petougaonika, po stranicama, je ugraviran lanac polukrugova. Ispod petougaonika je lanac trouglova uklesan između dvije ukrasne linije. Ispod lanca trouglova je blago reljefno ispisani tekst u dva dijela odvojena horizontalnom linijom. Gornji dio teksta je jedan red, a

donji dio teksta natpisa je u sedam horizontalnih redova. Tekst sadrži godinu postavljanja napisanom prema lunarnom kalendaru (hidžretskom).

Transkripcijom tekst glasi:

*Ah minel mevt
Elmerhumetun vel magfuretun
Jašar zade Hasan
aga(nin) merhum
zevdesi Tenze hanum bint
Hadžo.
Ridaen lillahi el fatiha
1315 sene.*

Značenje natpisa je: O, smrti. Ugledna umrla Tenzo hanuma, žena Jašarević Hasan age, kći Hadže. Očekujući nagradu od Boga, prouči El fatihu 1315 godine.

Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1315. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 1898. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine Austro Ugarske Monarhije na tlu Bosne i Hercegovine.

Prilog 40. Nišan sa turbanom novog mezarja u Lupcu.

Nišan je sa posebno ukrašenim turbanom i obilježje je mezara umrle muške osobe. Nišan na sebi ima ukrase u obliku lanca trouglova. Tekst je isписан израјјено релјефно у шест horizontalnih redova (Prilog 40). На нишану је написан

tekst arapskim pismom sa datumom i godinom postavljanja. napisanom prema lunarnom kalendaru (hidžretskom).

Transkripcijom tekst glasi:

*Medkur merhum
mula Ibrahim
ibn Hadže imam,
ruhun el fatiha,
1318 sene,
15. ramadan.*

Značenje natpisa je sljedeće: Zaslужni umrli mula Ibrahim sin Hadže imam, el fatiha njegovoj duši, 1318 godine, 15. ramazan.

Na nišanu stoji da je nišan postavljen 15. ramazana 1318. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 12. decembru 1900. godine po solarnom kalendaru (gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine Austro Ugarske Monarhije.

Prilog 41. Nišan bez turbana novog mezarja u Lupcu.

Nišan je pravougaone osnove sa dvovodnim završetkom. Na njemu postoje ugravirani ukrasi kružnog i trokutastog oblika. Ispod petougaonika sa kružnim i polukružnim ukrasima se uočava lanac trouglova. Ispod ukrasa je natpis na nišanu koji je izrađen blago reljefno. Natpis sadrži tekst napisan u pet redova (*Prilog 41*).

Transkripcija natpisa je:

*Merhumetun
Nure bint*

*Derviš Kargić ruhićun
el fatiha sene 1333.*

Prijevod natpisa je:

Značenje natpisa je sljedeće: Umrla Nure kći Derviša Kargića, el fatiha njenoj duši, 1333. godine.

Na nišanu stoji da potiče iz 1333. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 1914. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine Austro Ugarske Monarhije.

Prilog 42. Nišan bez turbana novog mezara u Lupcu.

Nišan je pravougaone osnove sa dvovodnim završetkom. Na njemu postoje ugravirani ukrasi kružnog i trokutastog oblika. Ispod ukrasa je natpis na nišanu koji je izrađen jako izražajno reljefno. Natpis sadrži tekst napisan arapskim pismom u šet horizontalnih redova (Prilog 42).

Transkripcija natpisa je:

*Merhumetun
Hanifa bint Salih Bešo
ruhićun
el fatiha
1299 sene.*

Značenje natpisa je: Umrla Hanifa kći Saliha Beše, El fatiha njenoj duši 1299. godine.

Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1299. godine prema lunarnom kalendaru (hidžretskom) što odgovara 1881. godini po solarnom kalendaru

(gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine Austro-Ugarske Monarhije.

Prilog 43. Nišan sa turbanom mezarja Stičica – donje u Preočici.

Nišan je pravougaone osnove sa ukrašenim turbanom te izduženim produžetkom iz turbana. Obilježje je mezara umrle muške osobe. Na nišanu je, ispod vrata nišana, ugraviran ukras. Kao ukras su ugravirani trouglovi koji su povezani u lanac. Ispod ukrasa je natpis na nišanu koji je izrađen slabo izražajno reljefno. Natpis sadrži tekst napisan arapskim pismom u pet blago zakošenih redova (*Prilog 43*).

Transkripcija natpisa je:

*Merhum
Sulejman aga
Ibn Muhamed Did
Ruhun el fatiha
1359.*

Značenje natpisa je: Umrli Sulejman aga sin Muhameda Đid, El fatiha njegovoj duši, 1359.

Na nišanu stoji da je nišan postavljen 1359. godine prema hidžretskom lunarnom kalendaru što odgovara 1940. godini po solarnom kalendaru (gregorijanskom). Iz godine postavljanja se zaključuje da je nišan postavljen u vrijeme vladavine NDH na tlu Bosne i Hercegovine.

Zaključak

Katastarski operat i operat zemljišne knjige predstavljaju značajne historijske izvore. U njima su date tehničke i opisne karakteristike prikazanog područja. Sastavni dio katastarskih planova su i prikazi mezarja. U radu su istraživani prikazi lokaliteta mezarja u Lupcu i Preočici. U svrhu istraživanja pomenutih lokaliteta izvršena je analiza sadržaja katastarskih planova starog i novog premjera, potom alfanumeričkog dijela katastarskog operata novog premjera kao i analiza stanja operata zemljišne knjige. Staro i Novo mezarje u Lupcu je prikazano na planovima starog i novog premjera, a Kaursko greblje zasebnom parcelom samo na planovima straog premjera. Mezarja u Preočici: Borovi, Grahovišće i Stinčica (gornja i donja) su prikazana na planovima i starog i novog premjera, dok je Đidića Mezarje prikazano zasebnom parcelom samo na planovima starog premjera, a mezarje Gaj na planovima novog premjera. Područje na kome je lokalitet Đidića mezarja na planovima novog premjera nije prikazano kao zasebna parcela, a topografisano je kao poljoprivredno zemljište. Lokalitet Greblja je prikazan i na planovima starog kao i na planovima novog premjera, ali bez predviđenog topografskog znaka. Postojanje mezarja Jelovac je utvrđeno na osnovu zemljišno-knjižnih podataka. Otežavajuća okolnost pri provođenju istraživanja položaja mezarja u Preočici na planovima starog premjera je korištenje litografskih kopija arhivskih katastarskih planova.

Tokom analize položaja mezarja na dostupnim katastarskim planovima te analizom podataka zemljišne knjige kao i analize stanja na terenu je utvrđeno da je u Preočici aktivno pet mezarja, a u Lupcu jedno i mali dio drugog.

Analizom oblika nišana u mezarjima, a pogotovo natpisa na nišanima vidi se burna prošlost područja naselja Lupac i Preočica.

Summary

The cadastral operetta and the land registry operetta represent significant historical sources. They give technical and descriptive characteristics of the presented area. Cemetery views are also an integral part of cadastral plans. The paper investigates the sites of the cemetery in Lupac and Preočica. For the purpose of researching the mentioned localities, the analysis of the content of cadastral plans of the old and new survey, then the alphanumeric part of the cadastral operation of the new survey as well as the analysis of the state of the land registry operation was performed. The Old and New Cemeteries in Lubac are shown on the plans of the old and the new Prime Minister, and Kaursko greblje with a separate plot only on the plans of the old Prime Minister. Cemeteries in Preočica: Borovi, Grahovišće and Stinčica (upper and lower) are shown on the plans of both the old and the new prime minister, while Đidića Mezarje is shown as a separate plot only on the plans of the old prime minister, and Gaj cemetery on the plans of the new prime minister. The area where the

Didić cemetery is located is not shown as a separate plot on the plans of the new prime minister, and it is topographed as agricultural land. The Greblja site is shown on the plans of the old as well as on the plans of the new survey, but without the planned topographic sign. The existence of the Jelovac cemetery was determined on the basis of land registry data. An aggravating circumstance in conducting research on the position of the cemetery in Preočica on the plans of the old survey is the use of lithographic copies of archival cadastral plans.

During the analysis of the position of cemeteries on the available cadastral plans and the analysis of land registry data as well as the analysis of the situation on the ground, it was determined that five cemeteries are active in Preočica, and one in Lupac and a small part of the other.

The analysis of the shape of the nišan tombstones in the cemeteries, and especially the inscriptions on the nišan tombstones, shows the turbulent past of the Lupac and Preočica settlements.

Zahvala:

Autori rada se zahvaljuju Danijelu Šutiću, dipl. ing. geod. na ustupljenim planovima za pisanje rada. Autori rada se takođe zahvaljuju mještanima Lupca i Preočice na ustupljenim podacima o temi istraživanja.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Objavljeni izvori/Published sources:

1. Militärgeographischen Institut, *Instruction für die Katastral – Vermessung Bosnien und Herzegovina in Bosnien und der Herzegovina*. Militärgeographischen Instituts Österreichisch-ungarischen Monarchie, Wien 1880.
2. Savezna geodetska uprava, *Topografski ključ za planove u razmerama 1:500, 1:1000, 1:2000, i 1:2500*, Savezna geodetska uprava, Beograd 1955.

Knjige/Books:

1. Bešlagić, Š, *Nišani XV i XVI vijeka u Bosni i Hercegovini*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1978.
2. Mulahusić A, Topoljak J, Tuno N, *Geodezija za građevinske inžinjere*, Politehnički fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica 2017.
3. Roić, M, *Upravljanje zemljишnim informacijama – Katastar*, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2012.

Članci/Articles:

1. Arnautović, K, Topografski znaci na katastarskim planovima austro-ugarskog premjera Bosne i Hercegovine, *Geodetski glasnik*, 44, Sarajevo 2013, 72-85.

2. Mulahusić, A, Kljaić, I, Tuno, N, Topoljak, J, Đidelija, M. (2021): Bosanskohercegovački samostani , medrese i manastiri na analognim katastarskim planovima stare i nove izmjere, *Geodetski list*, 98 (2), Zagreb 2021, 117-142.
3. Topoljak, J, Lapaine, M, Tuno, N, Mulahusić, A, Analiza vanjskih elemenata sadržaja katastarskih planova stare izmjere Bosne i Hercegovine. *Geodetski list*, 71(94) (1), Zagreb 2017, 55-76.
4. Topoljak, J, Tuno, N, Mulahusić, A, Husić, A, Fekeža-Martinović, L, Ostaci srednjevjekovne utvrde Kaštel (Fenarlik) u kartografskim izvorima XIX i XX vijeka, *Geodetski glasnik*, 46, 2015, 55-75.
5. Tuno, N, Topoljak, J, Mulahusić, A, Kozličić, M, Kartografski prikazi sakralnih objekata i groblja na katastarskim planovima stare izmjere Bosne i Hercegovine, *Geoadria*, 20(2), 2015. 175-214. <https://doi.org/10.15291/geoadria.7>.

Internet:

1. Geoportal Federalne uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove (2022). Dostupno na <http://www.katastar.ba>.
2. Elektronska baza zemljишno knjižnih podataka Federalnog ministarstva pravde (2021). Dostupno na <https://www.e-grunt.ba/>.